
ŽUPNI PASTORAL PRED IZAZOVIMA NAŠEGA VREMENA

Stipe Nimac, Split

UDK: 262.2
Pregledni zn. članak
Primljeno 10/2006.

Sažetak

Ovaj rad ponajprije raspravlja o župi općenito i u novijim crkvenim dokumentima. Potom se analiziraju postojeći modeli župe te se pokušava utvrditi, koliko oni zaista odgovaraju današnjim potrebama i načinu života u postmodernom društvu. Prikazane su prednosti i nedostaci sadašnjih modela župe i župnog pastorala. Na kraju se nastoji ocrtati model župe koji bi možda najbolje bio usklađen s današnjim vremenom i koji bi mogao pratiti na primjeren način suvremenog čovjeka (kršćanina) u njegovim aktualnim poteškoćama i potrebama.

Ključne riječi: župa, modeli župe, župa i zajednice, postmoderno društvo, župni pastoral spram postmodernog čovjeka

UVOD

Kad se u obzir uzmu sve one promjene koje, osobito u gradskim sredinama, sa sobom donosi postmoderno društvo, kad se razmotre sve krize na individualnom i društvenom području koje su specifične za današnje vrijeme i kad se ima na umu sve ono što se u suvremenom načinu života promijenilo u odnosu na prošla vremena, nameće se ozbiljno pitanje, mogu li postojeći modeli pastorala adekvatno odgovoriti suvremenim potrebama. Dopiru li postojeći modeli pastorala uopće do suvremenog čovjeka ili ostaju u svojem zatvorenom svijetu gdje zahvaćaju doduše jedan određen krug ljudi/praktikanata, ali ne izlaze izvan njega, u svijet i u današnje društvo, prema svakom čovjeku? Može li postojeći model župe udovoljiti svim suvremenim potrebama? Naime, posvuda je vidljivo kako su se okolnosti suvremenog svijeta bitno promijenile u mnogim dimenzijama, pa je nužno i pastoralni rad nanovo prilagoditi današnjem čovjeku i društvu.

1. ULOGA I POSLANJE ŽUPE

Župa, kakva danas postoji u svim svojim modifikacijama, plod je mnoštva čimbenika koji su kroz povijest do danas na nju utjecali. S jedne strane stoje crkveni propisi koji reguliraju ustroj i samu ideju župe, a s druge su tradicija, običaji, razne prilike i neprilike specifične za određeni kraj, državu ili sl. Plod svih tih interakcija, moglo bi se reći, jest župa u svojoj današnjoj formi.

Odgovara li zaista ta postojeća forma župe današnjem načinu života i današnjim potrebama, pitanje je kojim ćemo se ovdje pobliže pozabaviti. Naime, očito je da su se okolnosti u kojima mi danas živimo jako promijenile u usporedbi s onima od prije dvadeset, pedeset ili više godina, pa bi trebalo očekivati da će se i župa kao temeljna pastoralna jedinica Crkve donekle promijeniti, ako i ne toliko u svojoj strukturi, onda barem u onom dijelu koji je bitno usmjeren na pastoral suvremenog čovjeka. To više što je očito da evangelizatorski rad Crkve (pa tako i župe kao osnovne stanice Crkve) do danas nije završen. Čak ni nakon 2000 godina misija Crkve nije dovršena. I to ne samo zbog toga što se uvijek nanovo rađaju novi ljudi koje onda treba iznova poučavati Evanđelju i navješćaju kraljevstva Božjega, već stoga što kršćanstvo ni danas nije dovoljno prodrlo u suvremeni svijet. Ne samo da još ima ljudi i krajeva koji nisu ni čuli za Isusa Krista i njegovu Radosnu vijest, nego se i oni gdje je kršćanstvo vjekovima prisutno jednostavno sve manje obziru na to, sve više se udaljuju od Crkve, zanemaruju kršćansku novost i čak istupaju iz Crkve. Mnogi teolozi stoga govore o disfunkcijama, tj. o neuspjehu Crkve. Lako se može nabrojiti nekoliko različitih područja gdje se jasno pokazuje neuspjeh evangelizatorske zadaće kršćanstva. Tako se osim već spomenutih točaka napominju i još neka područja gdje se pokazuje neuspjeh (disfunkcija) kršćanstva, primjerice: vjerska praksa u svim europskim zemljama je u opadanju; na djelu je jaka sekularizacija; evanđeoska istina i moralna načela ne utječu previše na mentalitet čovječanstva; raste broj distanciranih kršćana; kršćanska kultura nije uspjela dovoljno evangelizirati „svjetovnu“ kulturu našega vremena; slabi apostolat kršćana; pojavljuju se novi oblici poganstva; kršćani zrele dobi nisu dostatno prisutni u liturgijskim slavljinama, a osobito u katehezi itd.¹

---

¹ Usp. Rafko Valenčić, *Župa - modeli europskog iskustva*, Diacovensia, 9 (2001.), br. 1, str. 27.

Svi ovi primjeri prisiljavaju Crkvu, ponajprije crkvene službenike i kler, ali isto tako i sve kršćanske vjernike, na jedno temeljito preispitivanje (savjesti), odnosno na potrebu ozbiljnog i iskrenog promišljanja, što danas i ovdje nije prikladno u službi evangelizacije, tj. što bi trebalo promijeniti u konkretizaciji kršćanskih (evanđeoskih) načela u današnjem suvremenom svijetu. Upitno je, naime, koliko je zahtjev II. vatikanskog koncila, artikuliran u Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, da su "radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našega vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe (...) radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika",² zaista realiziran u našem vremenu. Herbert Haslinger smatra da Crkva danas ne prati probleme suvremenih ljudi, što je razlog mnogih njezinih disfunkcija danas. On sažeto kaže: "Problem današnjeg pastorala zajednice nisu ljudi koji su distancirani od Crkve, već zajednice koje su distancirane od ljudi."³

Za obnovu župe i župnih zajednica kao i Crkve u cjelini svakako je nužno da Crkva prati suvremenog čovjeka i da mu pomaže u nebrojenim poteškoćama i krizama koje sa sobom nosi život u postmodernom društvu. "Čovjek je put Crkve" pisao je Papa Ivan Pavao II.⁴ Stoga Crkva treba prikladno pratiti čovjeka u svim (ne)prilikama i poteškoćama njegovog života.

Temeljna jedinica kojom Crkva pastoralno djeluje jest župa. Dokument *Christifideles laici* (br. 26) župu definira kao „krajnje mjesno očitovanje Crkve, u nekom smislu samu Crkvu što živi među kućama svojih sinova i svojih kćeri“.

U župi je, dakle, Crkva konkretno prisutna neposredno među ljudima. Stoga valja očekivati da se i temeljni pastoral i evangelizacija, kao i konkretna pomoć i suradnja (među vjernicima) događaju ponajprije na razini župe.

² Drugi Vatikanski koncil, *Gaudium et spes. Dogmatska konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, u: Drugi Vatikanski koncil. Dokumenti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972., br. 1.

³ Herbert Haslinger, *Lebensort für alle. Gemeinde neu verstehen*, Patmos, Düsseldorf, 2005., str. 211.

⁴ Ivan Pavao II. *Redemptor hominis. Otkupitelj čovjeka*, Dokumenti 56, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., br. 14.

2. ŽUPA U NOVIJIM CRKVENIM DOKUMENTIMA

Za pobudnicu Ivana Pavla II. *Christifideles laici. O pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu* župa je, dakle – kako je već spomenuto – “krajnje mjesno očitovanje Crkve, u nekome smislu sama Crkva što živi među kućama svojih sinova i svojih kćeri”. Nadalje, ona “u načelu nije neko ustrojstvo, teritorij, zgrada; župa je radije ‘obitelj Božja’, kao skupina braće koju prožimlje jedan duh; ona je ‘obiteljski, bratski i otvoren dom’, ‘zajednica vjernika’.” (CL, br. 26). Ta definicija župe svakako nije uvijek vrijedila, već su se u određenim vremenima više isticale neke druge oznake župe, kao npr. teritorijalnost, ustrojstvo, administrativna jedinica i sl.

Tako primjerice Kodeks kanonskog prava iz 1917. (kan. 216, § 1, 3; kan. 45, § 1) župu definira prema četiri njezina tradicionalno najbitnija elementa:

- teritorij – označen jasnim granicama;
- narod (populacija) koji prebiva na tom teritoriju;
- pastir (dušobrižnik) komu biskup povjerava brigu za duše;
- crkva / izgrađeni prostor – za održavanje kulta.⁵

Po tom shvaćanju župa se proteže na neki teritorij za koji se pretpostavlja da populacija pripada kršćanskoj vjeri. Ta pretpostavka da sav narod na određenom području pripada kršćanskoj vjeri danas se više ne može olako uzeti. Ako bi se za neke seoske župe ponekad to možda i smjelo pretpostaviti, poglavito zbog jake tradicije, društvenog okruženja ili sl., za suvremene gradske župe to ni u kojem slučaju više ne stoji. Župa je prema ovom kodeksu kanonskog prava, dakle, “administrativna jedinica koja omeđuje prava i dužnosti jednoga pastira nad kršćanskim narodom”.⁶

U današnjim, bitno izmijenjenim okolnostima takva definicija župe nikako ne stoji. Svjesni toga da se situacija bitno promijenila, već su koncilski oci na II. vaticanskom saboru više stavili naglasak na župu kao liturgijsku zajednicu (usp. SC 10). No, konačnu i izričito formuliranu novost na tom području donosi novi Kodeks kanonskog prava iz 1983. definicijom župe u kojoj se glavni naglasak stavlja na živu zajednicu vjernika kršćana, naime “Župa

---

⁵ Usp. Bono Zvonimir Šagi, *Pastoral župne zajednice. Teološko-pastoralni ogledi*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001. str. 145; Usp. Jure Brkan, *Župa u zakonodavstvu Katoličke Crkve*, Služba Božja, Split, 2004., str. 49-57.

⁶ B. Z. Šagi, *nav. dj.*, str. 145.

je određena zajednica kršćana-vjernika u partikularnoj Crkvi za stalno ustanovljena, u pravilu teritorijalno, u kojoj se pastoralna briga, pod autoritetom biskupa, povjerava župniku kao vlastitom pastiru” (kan. 515).

Ovdje se, dakle, za razliku od prethodnog kodeksa kanonskog prava iz 1917. na prvo mjesto stavlja upravo zajednica vjernika, pa time i ona živa dimenzija evangelizacije, pastorala, duhovnosti i sl. Teritorij tu igra manje važnu ulogu i nije uvijek nužan, iako se kaže da su župe “u pravilu” teritorijalno ustrojene. U suvremenom svijetu, gdje vlada velika dinamika, mobilnost, selilaštvo, migracije i sl., ustrajati na teritorijalnosti kao presudnom načelu, značilo bi zatvaranje za pastoral, odnosno samoblokadu bilo kakvih zahtjevnijih pokušaja evangeliziranja suvremenog čovjeka i društva. Uzme li se zajednica kršćana-vjernika (*Christifideles*) kao središnji i najbitniji element definicije župe, otvaraju se mogućnosti za odgovarajući pastoral također u današnjem suvremenom svijetu. Pitanje je pak koliko stvarna crkvena praksa prati te načelne, teoretske promjene i prilagodbe. Naime, iako je naglasak s teritorijalnosti povučen već Kodeksom iz 1983., čak ni nakon više od dvadeset godina to nije sasvim zaživjelo u praksi, premda ima značajnih pomaka.

3. MODELI ŽUPE U DANAŠNJEM PASTORALU

Analiziramo li postojeće modele župe, čini se da – iako u bezbroj modifikacija i sitnih razlika – ipak prevladavaju tri modela župe. Ovdje ćemo ih ukratko prikazati te iznijeti dobre i loše strane svakoga od tih modela.

3.1. Klasična župa

Klasična župa najčešći je model župe koji, bilo zbog tradicije, bilo zbog organizacijske jednostavnosti, uglavnom vrijedi gotovo kao službeni, odnosno kodificirani model. Pokušaji obnove takvog modela župe svoje opravdanje nalaze u činjenici da takva župa još uvijek funkcionira, tj. da ona manje ili više uspješno obavlja svoje zadaće naviještanja (*martyria*), slavljenja (*leiturgia*) i služenja (*diakonia*). Premda bi se u nekim slučajevima moglo (i trebalo) i bolje, ipak se čini da je i to što provodi takva župa sasvim

zadovoljavajuće. Tim više, ako unutar takve župe postoje i određene aktivnosti, kao hodočašća, pučke pobožnosti, slavlja i sl.

U središtu pastorala svakako je podjela sakramenata i obiteljski pastoral. Takva župa personificirana je u župniku⁷ koji o svemu sam odlučuje po vlastitoj procjeni. On osjeća potpunu odgovornost za nju, a suradnike eventualno traži po vlastitom uvjerenju i samo u onoj mjeri u kojoj bez njih zaista ne može.⁸

Kod nas je ovakav model još uvijek najčešći, a njegovu održanju jako je pomogla dugogodišnja komunistička diktatura koja je vjernicima strogo “zabranjivala” bilo kakav angažman u crkvenim pitanjima. Stoga je sav pastoralni rad ostao samo “na leđima” župnika. Kler je, naime, morao preuzeti čak i one funkcije koje bi u normalnim vremenima bile povjerene laicima, pa je u takvoj situaciji ponašanje klera postalo previše “tutorsko”, a da svećenici često toga nisu ni bili svjesni.⁹

Koliko god ovaj model župe bio općeprihvaćen, on u današnjem vremenu ima i mnogo svojih nedostataka. Ponajprije valja istaknuti

---

⁷ Zbog toga neki ovaj model župe nazivaju “župnikova župa”. Usp. Maria Widl, *Kleine Pastoraltheologie. Realistische Seelsorge*, Styria, Graz, 1997., str. 45-55.

⁸ *Isto*.

⁹ “Budući da su u toj prvoj fazi (komunizma, tj. od 1945. do 1966.) bile zabranjene sve crkvene udruge i karitas, laikat je bio posve odstranjen iz pastorala, katehetska poduka u školama bila je ukinuta, isto tako i katolički tisak, a vjernici se više nisu uspjeli aktivno angažirati u župnim zajednicama. Mnogi laici, osobito intelektualci, morali su odustati od angažmana i šutjeti ili emigrirati. Svećenici i časne sestre ostali su kao jedini angažirani u župnim zajednicama. S druge pak strane, pogotovo učitelji i državni službenici nisu se mogli angažirati, jer su bili u strahu da će izgubiti radno mjesto ili će u svojoj karijeri pretrpjeti štete zbog represalija od strane režima. Tako je kler morao preuzeti i one funkcije koje bi u normalna vremena bile povjerene laicima, npr. društveno priopćivanje i neke organizacijske uloge. U takvoj je situaciji ponašanje klera postalo suviše “tutorsko”, a da svećenici često toga nisu ni bili svjesni. Sve je to među klerom i laicima pridonijelo nastanku mentaliteta, u kojemu je bio odsutan eklezijalni osjećaj. U isto vrijeme laici su postajali sve pasivnijima te se sve više utvrđivala klerikalna slika župne zajednice, sa župnicima koji su bili odgojitelji poučljivih osoba-vjernika, umjesto da budu animatori same zajednice.” Usp., Alojzije Čondić, *La pastorale parrocchiale in Croazia, Orientamenti Pastoralì*, 53 (2005.), br. 4, str. 6-7; *Isti, Il rinnovamento della parrocchia in Croazia secondo il progetto e la programmazione della Conferenza episcopale croata*, Exerptum theseos ad Doctoratum in S. Theologia, Pontificia Università Lateranense, Roma, 2004.; *Isti, Župni pastoralni rad pred izazovima pluralnog društva*, u: Na granicama Riječi, Zbornik u čast mons. Drage Šimundže, ur. Nediljko A. Ančić, Crkva u svijetu, Split 2005., str. 503-514; Usp. Petar Aračić - Ružica Razum, *Župni pastoral*, u: Crkva u hrvatskom tranzicijskom društvu, ur. Petar Aračić, Teologija u Đakovu, Đakovo, 2001., str. 127-150.

da u naše vrijeme jedan čovjek, tj. župnik nipošto ne može adekvatno sam pratiti sve poteškoće i potrebe suvremenog čovjeka. Složeni stilovi života, globaliziranost informacija i načina života, velika dinamika, promjene i sl. traže što obuhvatniji pristup pastoralu, a kojemu jedan sam čovjek nipošto ne može odgovoriti. U ovakvom modelu redovito se zaboravlja da je "danas župa kao teritorijalna zajednica nešto relativno, da ljudi danomice mijenjaju mjesto boravka (rada, spavanja, kupovanja, razonode), da poruka medija dopire do svakog sela, zaseoka i kuće, da su sve pore ljudskog života doživjele infiltraciju novog mentaliteta – sekularizacije, sekularizma, autonomije zemaljskih realiteta, moralnog i idejnog liberalizma, subjektivizma, da su potrebe današnjeg čovjeka veće nego u prošlosti".¹⁰

Ako bi Crkva i u današnjem, bitno drugačijem vremenu ustrajala na ovom modelu, našla bi se potpuno izvan stvarnog životnog prostora suvremenog čovjeka. Takav bi se model eventualno možda mogao opravdati još u nekim izoliranim, jako tradicionalnim (seoskim) sredinama, ali ni u kojem slučaju nije prikladan suvremenom svijetu, a pogotovo ne životu u urbanim sredinama gdje danas (barem u Hrvatskoj i na Europskom području) ipak živi velika većina stanovništva.

3.2. *Župa kao *Communitas communitatum** (*zajednica zajednica*)¹¹

Ovaj model župe temelji se na nekoliko različitih kršćanskih zajednica i pokreta koji vrlo aktivno djeluju unutar župe. Riječ je o raznim organiziranim skupinama u župi, koje sve djeluju zasebno, a dio su župe. To su, primjerice različite molitvene, karitativne i biblijske skupine, zbor i sl. Temeljni problem kod shvaćanja župe

---

¹⁰ Valenčić, Rafko, *Župa - modeli europskog iskustva*, Diacovensia, 9 (2001.), br. 1, str. 30.

¹¹ Ovaj model župe preporučuju i dva pisma hrvatskih biskupa iz 2000. godine gdje predlažu obnovu naših župnih zajednica. Usp. Hrvatska biskupska konferencija, *Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi*, u: Katehetski glasnik, 2(2000.), br. 2, str. 9-14; Isti, *Poruka hrvatskih biskupa: župna kateheza u službi župne zajednice*, u: Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije, 2 (2000.), br. 2, str. 24-28. Nakon toga objavili su i dokument: Hrvatska biskupska konferencija, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, NKU/HBK-HILP, Zagreb-Zadar, 2000. Oni zastupaju obnovu župe kao zajednice zajednica, smatrajući da će živi vjernički krugovi u župi pridonijeti povezivanju i produbljanju unutar župne zajednice.

kao zajednice zajednicā sastoji se pak u tomu što oni vjernici koji, zbog bilo kojeg razloga, nisu članovi nijedne od tih skupina, sebe doživljavaju izoliranima, izdvojeno, manje vrijednima itd.¹² To više što im aktivni članovi skupina najčešće spočitavaju njihovu tobožnju neaktivnost, nezainteresiranost itd. Time zapravo iz života župe isključuju sve one vjernike koji su u tom segmentu drugačiji od njih, a koji ne mogu ili ne žele sudjelovati u tim različitim zajednicama. Župa bi, uostalom kao i kršćanstvo u cjelini, na prvom mjestu svakako trebala imati čovjeka, pojedinca, individuum, a ne ga prisiljavati na “kolektiv” i prosuđivati ovisno o pripadnosti bilo kakvim skupinama. Drugi veliki problem koji se često javlja kod takvih zajednica jest određena samodostatnost, samozadovoljstvo... i čak određena oholost, što je vrlo pogibeljno za bilo kakvu (kršćansku) zajednicu ili pokret.

Izvrstan i vrlo sažet, detaljan opis pozitivnih i negativnih strana, koje sa sobom donose različite unutarcrkvene skupine i pokreti, pokazuje slovenski pastoralni teolog Rafko Valencić pa ovdje navodimo njegovu središnju misao o ovom pitanju: “Različiti pokušaji crkvenih pokreta za duhovnu obnovu pojedinca i zajednice, za obnovu i revitalizaciju župe, imaju svoje pozitivne pa i negativne strane. Tako su kod neokatekumenata pozitivne strane: odrasli vjernici prihvaćaju pastoralne zadaće kao itineranti, kateheti, kantori, animatori, navjestitelji, volonteri, odgovorni za mlađe i starije. Negativne strane su: izvana se određuje vrijeme obraćenja, često su u prvom planu psiho-sociološki realiteti, nedjeljna misa ili čak uskrсна vigilijska slava se izvan župne zajednice, pokret među ostalim želi imati veliku autonomiju, tako da dolazi do određenih napetosti između župne zajednice i samog pokreta. I u ostalim crkvenim pokretima ima pozitivnih strana: vjernici prihvaćaju Sveto pismo kao polazište evangelizacije i obnove, vrednuje se uloga laika i njihovih karizmi, napose odraslih kršćana, posebna pažnja posvećuje se molitvi i slavljenju euharistije, studiju i odgoju za odgovornost, gaji se apostolatski i misijski duh i slično. Među

---

¹² Čitava, gore spomenuta, knjiga Herberta Haslingera, *Lebensort für alle. Gemeinde neu verstehen* (usp. bilj. 3) posvećena pitanju kakve su kršćanske zajednice potrebne u današnjem vremenu i prostoru, prožeta je vrlo kritičkim i negativnim stavom prema ovom modelu raznih zajednica i pokreta koji bi preuzeli najvažniju ulogu u župi. Ne poričući određene duhovne koristi od takvih zajednica, on vrlo oštromno razlaže i mnoge negativne posljedice koje za život kršćanskih vjernika i župe može imati svođenje kršćanskog pastorala samo na aktivne zajednice i pokrete. (O tomu malo više u posljednjem poglavlju ovoga rada gdje se govori o modelu koji predlaže Haslinger.)

negativnim stranama spomenimo: prihvaća se reforma i kritika Crkve (*Ecclesia semper reformanda*), međutim, ne prima se kritika vlastitih stavova; članovi su svjesni vlastitih karizmi, ali ne cijene dovoljno karizme drugih vjernika ili pokreta; stvara se određeni geto koji nije dokaz univerzalnosti evanđeoske poruke; zagovaraju izvjesnu jednostranost ili uniformiranost (u evangelizaciji, modelima pastoralnog rada), koja nije svima razumljiva i prihvatljiva; suviše su vezani na karizmu voditelja i njegove stavove (ponavljanje misli, ponašanja), dok je osobno u drugom planu; zagovaraju univerzalnost, a premalo gaje domaće, nacionalno, tradicionalno (pjesme, molitve, izraze); naglašavaju osobno iskustvo, no ne cijene iskustva prošlosti; gaje duhovnost, manjka im, međutim, socijalna i politička (društvena) dimenzija prisutnosti u svijetu; s jedne strane stvari pojednostavnjuju i shematiziraju, dok ih s druge strane postavljaju u određene sheme.¹³

Iz ovoga je, dakle, očito kako i ovaj model ima svojih negativnih, ali i vrlo pozitivnih strana. Da bi ovaj model župe kao zajednice zajednica bio što bolji, potrebno je prije svega poraditi na međusobnom povezivanju i usklađivanju svih zajednica, zatim na njihovom što tješnjem povezivanju i inkorporiranju u ostalu župnu zajednicu i vjernike koji ne pripadaju u neki od tih pokreta ili skupina. Osim toga, svaka od tih zajednica trebala bi razvijati svijest da su one samo "jedna od", tj. da nijedna od njih ne iscrpljuje ni kršćanstvo, ni evangelizaciju u punini, odnosno da one koji su izvan njihove ili bilo koje zajednice ili pokreta ne smatraju zbog toga manje vrijednima i sl. Prava poniznost i iskrena pobožnost nikada nisu zatvoreni u sebi, a oholost i samodostatnost svakako ne bi smjele imati nimalo mjesta niti bilo kakvog opravdanja ni u jednoj kršćanskoj zajednici, skupini i pokretu. Te zajednice svakako imaju i dosta pozitivnoga te mogu biti i određeni poticaj za obnovu župe. No, jako je važno da se one uklope u život župne zajednice i da unutar te zajednice nađu svoje mjesto i svoju ulogu u ukupnoj evangelizaciji. A antagonizmi koji postoje u nekim pitanjima između župne zajednice i takvih zajednica mogu se promatrati i komplementarno, tj. tako da jedni druge uzajamno nadopunjuju i time zaista promiču obnovu župe. Za uspjeh u tom području važno je stoga neprestano razvijati osjećaj da se župno zajedništvo i sveukupan proces evangelizacije

¹³ R. Valenčić, *Župa - modeli europskog iskustva*, Diacovensia, 9(2001.), br. 1. str. 34; Usp. Joseph Ratzinger, *Pokreti u Crkvi i njihovo teološko mjesto*, u: Isti, *U službi istine*, ZIRAL, Mostar - Zagreb, 2002., str. 89-121.

ne iscrpljuje u tim zajednicama, već da trebaju uvijek surađivati sa župnom zajednicom i sa svim drugim vjernicima. I, naravno, jako se čuvati samodostatnosti, odnosno oholosti, koja se tu nerijetko javlja u vrlo profinjenim oblicima.

3.3. Župa kao dio veće pastoralne jedinice

Ovdje se župa prvotno promatra pod aspektom veće pastoralne jedinice čiji je ona dio u provođenju pastorala. Tu se misli primjerice na dekanat, biskupiju, gradsku crkvu (zajednički gradski pastoral svih župa u nekom gradu), ili pak neku drugu pastoralnu jedinicu koja ima nadžupni karakter u pastoralnom djelovanju. Kodeks kanonskog prava iz 1983. predviđa otvorenost i ovisnost župe o širem pastoralnom prostoru. U tom smislu govori o pastoralnoj brizi za župu ili više župa na razini zajedničkog vođenja od strane svećenika (taj način naziva se "in solidum", kan. 517, §1, usp. kan. 542-544), o sudjelovanju između župa i pastoralnoj brizi za one do kojih ne dopire pastoral župe.¹⁴

Ovaj vid župe vrlo je koristan tamo gdje jedna župa sama ne može na odgovarajući način zadovoljiti sve pastoralne potrebe, pa se određeni pastoral organizira na višoj dimenziji, npr. na razini biskupije, dekanata ili pak prema raznim društvenim skupinama ili institucijama koje nadilaze župni karakter.

Sinoda biskupije Milano (1995.) nabraja nekoliko modela pastoralnih jedinica: "Župe povjerene 'in solidum' pastoralnoj brizi više svećenika; više manjih župa kojima upravlja jedan svećenik, potpomognut pastoralnim suradnicima (đakonima, redovnicima, laicima); sudjelovanje više župa u gradskim sredinama, gdje je već prisutna kulturna, socijalna i ekonomska homogenost; pastoralna skrb jednog svećenika za pojedine segmente djelovanja na nekom području (mladež, oratoriji, pastoral obitelji, bolesnika i drugih); koordinacija jednog ili više pastoralnih segmenata susjednih župa, evangelizacija ambijenta, pastorala sakramenata, odgoj pastoralnih (su)radnika, pastoralni nacrt, priprema zaručnika, volontarijat, odnosi s civilnim institucijama i slično."¹⁵

---

¹⁴ Usp. R. Valenčić, *nav. dj.*, str. 36; *Unità pastorali. Quali modelli in un tempo di transizione*, ur. Andrea Toniolo, Messaggero, Padova, 2003; Giuseppe Macchioni, *Evangelizzare in parrocchia. Il metodo delle "cellule"*, Ancora, Milano, 1998; Usp. Jure Brkan, *nav. dj.*, str. 189-202.

¹⁵ R. Valenčić, *nav. dj.*, str. 37.

Ovakav "nadžupni" pastoral traži posebne pripreme, planove i dobru organizaciju. Vjernicima se time razvija osjećaj zajedništva i širih dimenzija kršćanstva i izvan vlastitog kruga.

4. MODEL ŽUPE U POSTMODERNOM DRUŠTVU

Kad se sagledaju svi ovi modeli župe, čini se da nijedan od njih ne odgovara u potpunosti potrebama i problemima suvremenog čovjeka. Naravno da je puno potreba ipak pokriveno i ovim modelima, ali uvijek ostaje još dosta specifičnosti postmodernog društva koje ne nalaze pravi odgovor ni u jednom od ovih modela. Tako, ako posvijestimo tipične oznake postmodernog društva, npr. globalizaciju, pluralizaciju, individualizaciju, zatim veliku dinamiku, mobilnost i sl., uočljivo je da postojeći modeli župe ne mogu na primjereni način odgovoriti potrebama ljudi koji žive u takvom društvu.¹⁶ Primjerice, model klasične župe zasigurno ne može zadovoljiti religiozne potrebe suvremenog čovjeka. Model zajednice zajednicā može doduše pružiti osjećaj pripadnosti određenoj skupini i tradiciji, ali opet ostaju mnoge druge nepokrivene potrebe. Osim toga, upitno je koliko se današnji čovjek, u svojoj trci za egzistencijalnim minimumom ili pak što većim standardom, može ili želi posvetiti radu u nekakvim zajednicama. Premda neki zasigurno mogu i žele, to se ipak ne može nametati svima kao nužan element kršćanske ponude (poruke). Dinamika i mobilnost suvremenog čovjeka ne ostavljaju puno mjesta za statički pastoral. Individualizacija i često s njom povezana kriza identiteta, osjećaj prepuštenosti samomu sebi, osamljenosti i osjećaj da nikamo ne pripadamo, traži jedan drugačiji pristup. Isto tako proces pluralizacije, globalizacije i sl. traže posve drugačiji

---

¹⁶ Više o negativnim posljedicama postmodernih strujanja vidi u: Karl Bopp, *Diakonie in der postmodernen Gesellschaft*, u: Konferenz der bayerischen Pastoraltheologen (Hrsg.) *Christliches Handeln. Kirchesein in der Welt von heute*, Don Bosco, München, 2004., str. 118-123; Haslinger, *nav. dj.*, str. 45-52; Nikola Dogan, *U potrazi za Bogom. Kršćanin u postmodernom vremenu*, Teologija u Đakovu, Đakovo, 2003., str. 281-284 i 303-307; Stipe Nimac, *Neke zadaće praktične teologije u hrvatskoj Crkvi i hrvatskom društvu*, u: *Novi izazovi pastoralnoj teologiji*, ur. Pero Aračić, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Đakovo, 2005., str. 31-41; Josip Baloban, *Pastoralna teologija u Hrvatskoj između naslijeđenog mentaliteta i novih izazova*, u: *Novi izazovi pastoralnoj teologiji*, ur. P. Aračić, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Đakovo, 2005., str. 21-29.

pastoralni model. Često seljenje, dnevne migracije, brzina života, također traže odgovarajući pastoralni pristup.

Uvažavajući dobre strane svih gore spomenutih modela župe, potrebno je, osobito u urbanim sredinama, poraditi na novom pastoralnom modelu, koji bi bio više otvoren svim ljudima i više im išao na ruku, sukladno njihovim potrebama i načinu života u postmodernom društvu. Jedan takav model, koji se čini vrlo prikladnim za današnje vrijeme, predlaže poznati njemački pastoralni teolog Herbert Haslinger.

4.1. *Životno mjesto za sve*

Promišljajući suvremenu župu s obzirom na današnje okolnosti i način života, on dolazi do modela župe koji na određeni način u sebi sadrži najbolje oznake svih nabrojanih modela, ali u svojoj otvorenosti ide i značajno dalje. Naime, župa se ne iscrpljuje ni u teritoriju, ni u župniku, ni u biskupiji, kao ni u aktivnim zajednicama i pokretima, nego u sebe uključuje sve to, ali ostaje otvorena i za svakog čovjeka, tj. "životno mjesto za sve" – kako Haslinger to sažeto definira već u naslovu svojega djela.¹⁷ Slika koja dominira čitavom opsežnom knjigom o župi jedan je moment iz katedrale sv. Stjepana u Beču (Austrija). Autor je jedne rane večeri za vrijeme nekog simpozija nakratko svratio u katedralu. Raznolikost ljudi i njihova pristupa svetom (prostoru) bez ikakvog uzajamnog opterećivanja, nametnula se i kao model župne zajednice kakav bi zaista bio prikladan današnjem čovjeku i suvremenom načinu života. Naime, u prednjem dijelu katedrale oko oltara jedna skupina je slavila misu, u lađi su sjedili ljudi koji su slušali misu, dolazili i odlazili, ali očito nisu bili dio one aktivne grupe oko oltara. U donjem dijelu turisti su obilazili crkvu. Kod dva oltara u dnu crkve nakratko bi svraćali ljudi, malo stali ili sjeli, pomolili se, ili jednostavno zastali u šutnji, pa zatim otišli dalje. U jednom uglu opet, neki su palili svijeće itd. I unatoč izlascima, ulascima, hodanju po crkvi, vladala je ugodna atmosfera sabranosti.¹⁸ "Crkveni prostor bijaše mjesto u koje su ljudi dolazili, zadržavali se i odakle su ponovno mogli otići; mjesto na kojemu nitko svoje vlastite predodžbe i mjerila onoga

---

¹⁷ Herbert Haslinger, *nav. dj.*

¹⁸ Usp. H. Haslinger, *nav. dj.*, str. 14.

što bi se trebalo i moglo nije nametao drugima; gdje su različiti ljudi sa svojim raznolikim životnim potrebama i životnim zbiljama našli svoje mjesto: bogoslužna zajednica sa svojom povezanošću, turisti sa svojim užitkom i zanimanjem, ljudi što pale svijeće sa svojim brigama i sjećanjima, oni što mole s njihovim radostima i žalostima, ljudi koji se odmaraju sa svojim teretima i mukama, izbjeglice sa svojim strahovima i nadama, oni smireni s onim što ih čini zadovoljnim, nemirni s onim što im ne da mira. I siguran sam: U prostor ove crkve ulazilo je nemalo ljudi koji su jednom istupili iz crkve ili kojima je ostalo uskraćeno mjesto koje su sebi željeli u Crkvi.”¹⁹

Središnju ideju iz ove stvarne slike Haslinger prebacuje na cijeli model, kako bi zapravo mogla i trebala funkcionirati kršćanska zajednica u našem prostoru i društvu: kao životno mjesto za sve, gdje svi mogu ugodno boraviti, bez pritiska, svatko na svoj način, bez nametanja ili sl.

Scenarij u bečkoj katedrali sv. Stjepana pokazuje jedno sasvim drugačije shvaćanje zajednice od ovih ranije navedenih modela:

“Ova crkva ljudima pruža prostor sa svim nadama, strahovima i pitanjima koji dan za danom čine njihov život; s njihovom potrebom za povezivanjem u zajedništvo – toliko dugo i toliko kratko koliko je to za njih dobro; s njihovim razumljivim otporom pred bilo kakvim zahtjevima; s diskrecijom u kojoj bez pritiska mogu živjeti svoju vjeru (ili također svoje ne-moći-vjerovati); s različitim blizinama i distancama u kojima se oni uzajamno uvažavaju i štite od pritiska za povezivanjem; s pravom da jednostavno odmaraju i da se ne moraju još jednom pravdati učinkom; s voljom da uživaju u lijepom; sa željom da nađu neki prostor koji je zaštićen i štiti od gnjavaža; sa sigurnošću da se ovdje može ‘pojaviti’ svaki čovjek sa svojim stvarnim životom, s njegovim sretnim i nesretnim dijelovima.”²⁰

Haslinger zaključuje: “Jedna zajednica trebala bi biti ovako mišljena i doživljena poput ovog crkvenog prostora koji se ljudima stavlja na raspolaganje kao životno mjesto.”²¹

Ovakav model ostavlja dovoljno (životnog) prostora svima: župnik može obavljati svoj dio pastorala, (aktivne) zajednice i pokreti također su uključeni u ovaj model, mogu se održavati i

---

¹⁹ H. Haslinger, *nav. dj.*, str. 15.

²⁰ *Isto*, str. 16.

²¹ *Isto*, str. 17.

razne nadžupne manifestacije, molitve, seminari i sl., ali ostaje dovoljno slobodnog prostora i za sve one koji se ne uklapaju u te modele, već imaju jedan drugačiji put i način.

Model župe prikladan današnjem vremenu trebao bi u sebe integrirati sve te sastavnice i istodobno ostaviti ljudima dovoljno prostora da budu različiti, da budu subjekti, individue... Bio bi to pastoral koji bi ljudima pomogao i pratio ih u suvremenom društvu, a ne da im bude teret i opterećenje. Župna zajednica bi po tom modelu trebala biti "životno mjesto za sve", dakle mjesto gdje se svi ugodno osjećaju i gdje im ostaje dovoljno prostora i slobode za njihove individualne posebnosti.

Pastoralno djelovanje neke takve zajednice vodilo bi se uvjerenjem: "Bog je svakog čovjeka, radikalno svakog čovjeka prihvatio kao svoje stvorenje; stoga svakom čovjeku pred Bogom pripada jedno iskonsko dostojanstvo koje se ne može relativizirati."²²

Haslinger je u čitavoj knjizi inače jako kritičan prema zajednicama i pokretima, ponajviše stoga što oni prečesto ostaju zatvoreni sami u sebi, kao da su sami sebi svrha, ponosni na sebe i zadovoljni sami sobom, svojom pobožnošću, ispunjavanjem raznih zadaća i sl.²³ Takve zajednice pritom olako zaboravljaju da je dijakonija najbitnija dimenzija kršćanstva, da je čovjek središte, da je Krist došao "radi nas", "radi čovjeka":²⁴ "U Crkvi se radi o čovjeku, ne o Crkvi; radi se o čovještvu, a ne o crkvenosti. U nekoj zajednici, koja želi biti Crkva, ne radi se o zajednici, već o čovjeku – s prednošću onih koji trpe u potrebi i koji su postali beznačajnima."²⁵

Haslinger također navodi najbitnije značajke koje bi trebale imati kršćanske zajednice (uvijek, ali pogotovo) u našem današnjem društvu.

Kršćanske zajednice bi ponajprije trebale neprestano postavljati samokritička pitanja o samima sebi i paziti kako ne bi postale svrhe samima sebi. Tu je zatim otvorenost prema raznolikosti i pluralnosti životnih situacija kod ljudi. Važno je da zaista prate "radosti i nade, žalosti i tjeskobe ljudi našega vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe" (usp. GS 1). Kao daljnje

---

²² Isto, str. 17.

²³ H. Haslinger, čak govori o "pelagijanzizmu" (str. 77-79) takvih zajednica.

²⁴ H. Haslinger, *nav. dj.* str. 240.

²⁵ H. Haslinger, *nav. dj.* str. 191.

oznake potrebne kršćanskim zajednicama u našem vremenu on navodi poticanje i pomaganje života, pozitivan odnos prema individualnosti, pružanje osjećaja pripadnosti (udomljavanje), diskrecije (dopuštanje privatnosti), oslobođenost od samih sebe, samodistanca, univerzalnost, otvorenost i sl.²⁶

Ovaj model župne zajednice koji obuhvaća sve uobičajene aktivnosti, ali i ostavlja dovoljno prostora da svi nađu svoje odgovarajuće mjesto, nameće se kao jako prikladan i gotovo nužan u našem današnjem vremenu.

4.2. ZAKLJUČAK

Složenost suvremenih prilika traži i jedan noviji model župnog pastorala primjeren našem današnjem vremenu i prostoru. Ovdje smo pokazali dobre i loše strane postojećih modela župske prakse, iz čega se vidi da nijedan postojeći model ne može u potpunosti odgovoriti izazovima i problemima čovjeka u postmodernom društvu. Stoga je potrebno izgrađivati jedan novi model župnog pastorala koji će u sebe integrirati sve one dobre strane postojećih modela, te ostaviti dovoljno širine i prostora za obuhvaćanje temeljnih poteškoća suvremenog čovjeka i tako što bolje evangelizirati današnjeg čovjeka, kulturu i društvo u cjelini. Iako nije sasvim dotjeran, model zajednice kao *životnog mjesta za sve* - koji predlaže Haslinger – čini nam se da u sebi sadržava svu onu širinu i otvorenost koja je nužno potrebna u pristupu i evangelizaciji postmodernog čovjeka i društva.

PARISH PASTORAL AND CHALLENGES OF OUR TIME

Summary

This work talks about the parish in general and in church documents. Then it analyses the existing models of the parish and tries to find to what extent they are really adequate to the current

---

²⁶ H. Haslinger, *nav. dj.*, str. 79-83; S. Nimac, *Pastoral postmodernoga grada*, u: *Tkivo kulture*, Zbornik Franje Emanuela Hoška u povodu 65. obljetnice života, ur. Nela Veronika Gašpar, Kršćanska sadašnjost/Teologija u Rijeci, Zagreb-Rijeka, 2006., str. 455-470.

needs and way of life in the post-modern society. The work gives the advantages and disadvantages of the present models of the parish and parish pastoral. At the end it describes a model of the parish that might be the best in answering the needs of the present time and that could adequately follow contemporary man (the Christian) in his actual difficulties and needs.

Key words: *parish, models of parish, parish and communities, post-modern society, parish pastoral in relation to post-modern man.*